

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XV: 2017

Nr 17 (514)

Data odczytu: 12.04.2017 r.

Data wydania: 12.04.2017 r.

=====

1063. spotkanie

Łukasz Piasecki

PREZYDENT GRUDZIĄDZA – JÓZEF WŁODEK

Urodził się 16 maja 1891 roku w Lekowie, wieś w powiecie ciechanowskim, województwo mazowieckie. Pochodził z rodziny szlacheckiej. Jego ojcem był Józef Włodek herbu Prawdzic, a matką Zofia Włodek (z domu Wybicka), spokrewniona ze znanymi rodami pomorskimi, m.in. Ossowskich. Zmarła nieco ponad miesiąc po narodzinach Józefa. Miał on trzy starsze siostry: Irenę, Józefinę i Zofię, a także dwóch starszych braci: Gustawa i Bronisława.

Prezydent m. Grudziądz Józef Włodek

1905 r. – strajk szkolny polskiej młodzieży, rozpoczęty 28 stycznia 1905 roku przez studentów warszawskiej Politechniki i Uniwersytetu w reakcji na petersburską krwawą niedzielę. Pierwszą reakcją władz była decyzja o czasowym zamknięciu szkół w Warszawie do 20 lutego. Z czasem strajk rozszerzył się na młodzież warszawskich szkół średnich i zawodowych, a następnie w ciągu miesiąca na większe miasta (Sosnowiec, Kalisz, Łódź, Częstochowa, Piotrków Trybunalski, Radom, Kielce, Łomża, Pultusk, Siedlce, Suwałki). Strajki solidarnościowe wybuchły także w zaborze pruskim (głównie w Wielkopolsce), które często wymierzone były również przeciw przymusowej germanizacji w szkołach. *Krwawa niedziela (car Mikołaj II, krytyka cara przez Lwa Tolstoja)* – nazwa używana w historiografii na określenie wydarzeń z 22 stycznia 1905

r. (9 stycznia według obowiązującego wówczas w Rosji kalendarza juliańskiego) w Petersburgu. W dniu tym została zorganizowana 200 tysięczna, pokojowa demonstracja robotnicza prowadzona przez prawosławnego duchownego Gieorgija Gajdara. Celem demonstracji było zaapelowanie do cara o poprawienie losu robotników. Wieści o zamieszkach w stolicy rozniosły się wkrótce po całym kraju. 4 lutego/17 lutego w Moskwie zabity został w zamachu wielki książę Sergiusz Aleksandrowicz. Masowe wystąpienie ludności przeciwko władzy i walki na ulicach stolicy obniżyły prestiż monarchii i zachwiały zaufanie wobec rządu. Krwawa Niedziela jest uznawana za początek Rewolucji 1905 roku. Wkrótce cały kraj ogarnęły strajki. Głównymi postulatami strajkujących było wprowadzenie do szkół języka polskiego jako wykładowego, powszechny i bezpłatny dostęp do edukacji, zniesienie policyjnego nadzoru nad młodzieżą szkolną. Władze rosyjskie wyraziły ostatecznie zgodę na nauczanie w szkołach państwowych w języku polskim jedynie języka polskiego i religii oraz zliberalizowały przepisy dotyczące tworzenia prywatnych szkół średnich, gdzie zakres stosowania języka polskiego był większy.

1905 r. – Józef Włodek bierze udział w strajku szkolnym.

1908 r. – ukończył Szkołę Średnią Zgromadzenia Kupców w Warszawie.

1908 r. – wyjeżdża na studia do Belgii (Głons niedaleko Liege); ukończył Wydział Samorządowy Instytutu Politechnicznego, a studiował też kierunek cukrownictwo, co pozwoliło mu uzyskać tytuł zawodowy inżyniera przemysłowego; poświęca się też problemom administracji i samorządności, zna i doszkała języki obce, które pomogą mu później w czasie okupacji niemieckiej.

1912-1914 – pracuje w różnych zakładach cukrowniczych na obszarze dawnych ziem Królestwa Polskiego i w Rosji (*Królestwo Kongresowe*, potocznie Kongresówka – państwo utworzone decyzją kongresu wiedeńskiego, połączone unią personalną z Imperium Rosyjskim w latach 1815-1832 na zasadzie konstytucji 1815 roku, później do 1918 r. związek Królestwa Polskiego z Cesarstwem Rosyjskim regulował Statut Organiczny z 1832 r., choć jego przepisy często były przez władze rosyjskie łamane. Kraj Nadwiślański – od 1874 r., likwidacja autonomii).

Rewolucja rosyjska 1905 roku – ogólnokrajowy spontaniczny zryw o podłożu społecznym i narodowym, skierowany przeciwko absolutyzmowi carskiemu oraz uciskowi obszarników i przemysłowców. Wydarzenie to uważa się za początek zmian ustrojowych w Rosji, prowadzący do rewolucji lutowej i październikowej 1917 roku. W przypadku Królestwa Polskiego rewolucja przybrała formę modernizującego zrywu, którego jedną z długofalowych konsekwencji jest odzyskanie niepodległości Polski w 1918 r.

W czasie I wojny światowej, podczas pobytu u rodziny ze strony mamy, internowany przez Niemców na Pomorzu jako Polak z zaboru rosyjskiego (przymusowe umieszczenie określonych osób w wyznaczonym miejscu pobytu, bez prawa jego opuszczania). Po 1,5 roku powraca do Warszawy.

1916 r. – pracuje w Komisji Rejonowej Strat Wojennych (gromadzeniem informacji o dobrach kultury utraczonych w wyniku I wojny światowej); studia na wyższych kursach administracji państwowej (Uniwersytet Warszawski) podczas okupacji ziem Królestwa Polskiego przez Niemców.

Mława – miasto w województwie mazowieckim, siedziba powiatu mławskiego. Miasto leży na Północnym Mazowszu, na Wzniesieniach Mławskich, w pobliżu rzeki Mławki, tuż przy granicy z województwem warmińsko-mazurskim.

Prowadzi w Mławie Biuro Obrony Interesów Ludności Polskiej przed Okupantami.

1918 – zawiera związek małżeński z Wandą Ossowską, z którą miał później trójkę dzieci – dwie córki i syna.

Józef Włodek

4 marca 1919 r. – wybrany przez Radę Miejską Mławy burmistrzem miasta (pomaga Polakom chcącym przedostać się z Pomorza do niepodległej Warszawy by wstąpić do Wojska Polskiego, pomagał patriotom, którzy w celach agitacyjnych chcieli dostać się do Grudziądza (w związku z plebiscytami na Pomorzu (Powiśle, historyczna Pomezania), Warmii i Mazurach); współpracował z polskim wywiadem i kontrwywiadem, co pełniąc rolę burmistrza nie było aż tak dziwne, gdyż prezydenci oraz właśnie burmistrzowie miast Pomorza współpracowali z II Oddziałem Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (wiązało się to poniekąd z bliskością granicy z Niemcami).

Gen. Tadeusz Rozwadowski, szef Sztabu Generalnego WP (od połowy października 1918) wywiad i kontrwywiad.

28 XI 1919 r. – zostaje komisarycznym nadburmistrzem Grudziądza (mianuje go Władysław Seyda (polski prawnik, polityk endecki, doktor prawa, adwokat i sędzia) – kierujący Ministerstwem bylej Dzielnicy Pruskiej), a miał być starostą w Wejherowie (założone przez polskiego wojewodę, w 1643 roku, Jakuba Wejhera) (z ramienia wojewody pomorskiego, Stefana Łaszewskiego. (W latach 1919-1920 piastował stanowisko pierwszego w historii II RP wojewody pomorskiego z siedzibą w Toruniu, polski prawnik i sędzia, działacz niepodległościowy).

29 XII 1919 r. – pierwszy kontakt z Grudziądzem, zamieszkał w hotelu „Królewski Dwór”. (Hotel słynął z rzetelnej obsługi (ponad 40 osób personelu), wspaniałej kuchni, wykwintnego bufetu, komfortowo urządzonej pokoi, salonowej orkiestry. To w „Królewskim Dworze” odbywały się najwspanialsze, największe bankiety i bale, wytworne dansingi. To „Królewski Dwór” przyjmował znamienitych gości, wśród których wymienić należy Marszałka Józefa Piłsudskiego, Prezydentów RP – Stanisława Wojciechowskiego i Ignacego Mościckiego; długoletni Prezes Towarzystwa Restauratorów w Grudziądzu – Stanisław Klarowski wykupił (trzypiętrowy budynek o niezwykle ozdobnej fasadzie). Hotel „Królewski Dwór” – będący przez

Powitanie prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego w Grudziądzu przez prezydenta m. Grudziądza Józefa Włodka.

długi okres czasu bastionem wojującej niemczyzny i zmienił jego charakter na wskroś polską placówkę).

Brał aktywny udział w przejęciu władzy przez państwo polskie na terenie Grudziądza, uroczystościach zaślubin RP z Bałtykiem w Pucku w lutym 1920 roku. (General

Józef Haller właśnie podczas tych uroczystych dni przyrzekł rybakom z Wielkiej Wsi, że ziszczą się ich marzenia o budowie portu. Wierzyli oni mocno, że "kiedy przyjdzie Polska – będzie port". I doczekali się Polski a potem portu, dzięki któremu powstało miasto Władysławowo. Po ratyfikacji traktatu wersalskiego przez Niemcy 10 stycznia 1920 roku Polska mogła objąć przyznany jej odcinek wybrzeża morskiego. Ciągnął się on od Jeziora Żarnowieckiego do Orłowa, a z linią brzegową Półwyspu Helskiego liczył zaledwie 140 km długości. 17 stycznia 1920 roku oddziały Wojska Polskiego pod dowództwem generała Hallera wkroczyły na Pomorze. 10 lutego w Pucku rozpoczęły się uroczystości zaślubienia Polski z morzem. Władze II Rzeczypospolitej nadały im wielką rangę zwłaszcza, że propaganda niemiecka przekonywała opinię międzynarodową, że Polska posiadająca tylko korytarz ma znikome prawa do wybrzeża Bałtyku); podkreślał rolę Gdańska, i wierzył, że prędzej czy później będzie on typowo polskim miastem nierozzerwalnym z RP.

4 marca 1922 r. – Rada Miejska Grudziądza wybiera go na Prezydenta Grudziądza (kandydowało 5 osób, a zwycięzcę wyłoniło drugie głosowanie).

Grudziądz po powrocie do Macierzy (Włodek był bezpartyjny, co pozwalało mu na lepszą komunikację z władzą centralną) energicznie działa w celu wyciągnięcia Grudziądza z wysokiego zadłużenia, z dobrym skutkiem; do 1930 roku piastuje

funkcję starosty grudziądzkiego – w latach 1918-1939 i 1944-1950 był to podległy wojewodzie kierownik administracji ogólnej na terenie powiatu.

Był zwierzchnikiem Policji Państwowej do 1929 roku.

1 X 1920 r. – pierwszy zjazd delegatów komitetów obrony państwa z 23 miast Pomorza. Stał na czele zarządu Centralnego Komitetu opierającej się na Radzie Pomorskiej.

Zaproponował przeniesienie z Olsztyna do Grudziądza sekretariatu Towarzystwa Czytelni Ludowych (organizacja oświatowa założona w roku 1880 w państwie pruskim (Wielkopolska, Pomorze Zachodnie, Pomorze Gdańskie, Warmia i Mazury, Dolny i Górny Śląsk), która kontynuowała przez 7 lat działalność organizacji Towarzystwo Oświaty Ludowej; Działalność TCL napotykała na szykany ze strony władz niemieckich, m.in. bibliotekę TCL w Opolu bojówkarze niemieccy zniszczyli, wrzucając książki do Odry. Pomimo przeszkód pod egidą TCL w okresie plebiscytu na terenie wschodniego Górnego Śląska istniało 250 polskich bibliotek. TCL działało do wybuchu wojny w roku 1939), któremu oddano część gmachu Muzeum Miejskiego, wybudowanego krótko przed I wojną światową.

Władzom oświatowym zwracano obiekty należące do szkół przejęte w okresie zaboru na rzecz niemieckich władz miejskich. Z inicjatywy Prezydenta Włodka powstał Teatr Pomorski, a następnie Teatr Miejski (1921 r.).

Bardzo często i chętnie promował Grudziądz pełniąc funkcje reprezentacyjne, szczególnie, gdy miasto odwiedzały tak znane postacie jak: **Stanisław Wojcie-**

Prezydent Grudziądza Józef Włodek (z lewej) podczas rozmowy z posłami Franciszkiem Sottysiakiem (w środku) i Stefanem Sachą (z prawej) 1925 r.

chowski – polski polityk i działacz spółdzielczy, drugi prezydent Rzeczypospolitej Polskiej; **Ignacy Mościcki** – polski chemik, polityk, w latach 1926-1939 prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Naukowiec, wynalazca, budowniczy polskiego przemysłu chemicznego. Początkowo związany z ruchem socjalistycznym; **Wincenty Witos** – polski polityk, działacz ruchu ludowego, trzykrotny premier Rzeczypospolitej Polskiej. Od 1895 w Stronnictwie Ludowym, w latach 1908-1914 poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego, od 1909 do 1931 wójt Wierzchosławic; **generał Józef Haller** – generał broni Wojska Polskiego, Naczelnny Dowódca wszystkich Wojsk Polskich od 4 października 1918 roku, komendant Legionów, od 16 marca do 2 kwietnia 1915 roku; **Marszałek Józef Piłsudski** – mąż stanu, w latach 1918-1922 naczelnik państwa, pierwszy marszałek Polski (1920); przywódca obozu sanacji, po przewrocie majowym (1926 r.) dwukrotny premier Polski (1926-1928 i 1930); wywarł decydujący wpływ na kształt polityki wewnętrznej i zagranicznej II RP.

1925 r. – stał na czele Komitetu Wykonawczego Pierwszej Pomorskiej Wystawy Rolnictwa i Przemysłu (otwartej uroczystie przez Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego), która przyniosła miastu znaczący rozgłos.

Włączał się czynnie w uroczystości o charakterze lokalnym i państwowym, a także kościelne. W 1920 roku niezwykle hucznie obchodzono święto związane z uchwaleniem Konstytucji 3 Maja, gdzie Włodek ogłosił, iż ulica Górnotoruńska (dziś Aleja 23 Stycznia) otrzyma nazwę ulica 3 Maja.

Rozpoczęła działalność (1923 r.) Pe-Pe-Ge Polski Przemysł Gumowy Spółka Akcyjna, która wpłynęła na ograniczenie bezrobocia, a liczba mieszkańców szybko rosła (w 1924 roku zwiększono tam zatrudnienie ze 108 do 295 osób, produkcja kaloszy); dobrze funkcjonowały: gazownia, elektrownia, wodociągi. Funkcjonowało wiele instytucji i zrzeszeń, np. Pomorska Izba Skarbowa czy Związek Towarzystw Kupieckich.

Pomorska Liga Obrony Powietrznej Państwa – Józef Włodek był jednym z założycieli Oddziału Miejskiego w Grudziądzu (1924 r.), pełniąc funkcję prezesa oraz wiceprezesa.

Przedstawiciel Grudziądza w Związku Miast Polskich, będąc jednocześnie prezesem Koła Miast Pomorskich, które sam założył. Jeden z dwóch na terenie Polski (obok Józefa Zawadzkiego) przedstawiciele Polski w komitecie wykonawczym Międzynarodowego Związku Miast, którego członkowie spotykali się minimum raz do roku w celu omówienia wspólnej współpracy w zakresie administracji, gospodarki i kultury. W 1936 roku, w Berlinie i Monachium (w ramach takiego zjazdu) jako jeden z nielicznych został zaproszony przez Adolfa Hitlera, gdzie Hitler z każdym przywitał się osobiście i życzył udanych obrad. Po tym wydarzeniu (Goniec Nadwiślański) pojawiły się o nim wzmianki w prasie.

Protestował otwarcie przeciwko zakusom niemieckim w sprawie Pomorza, podkreślając konieczność zdecydowanej i twardej postawy Polski wobec takiego stanu rzeczy (manifestacja w Grudziądzu – 1929 r. – i jego przemówienie).

1933 r. – wybrany na drugą, dziesięcioletnią kadencję przez Radę Miejską (35 z 38 głosów), na rok przed upływem pierwszej kadencji.

Mieszkał od początku lat 20. XX w. w kamienicy przy ulicy Radzyńskiej 24 (ul. Hallera), a potem, w latach 30. XX w. przeniósł się do domu przy ulicy Augusta Ventzkiego 18 (dziś ul. Józefa Włodka); kamienica ta istnieje do dzisiaj.

W 1882 r. osiedlił się w Grudziądzu inżynier **August Ventzki**, zakładając warsztat naprawy narzędzi rolniczych. W 1923 zmarł w Gdańsku dr inż. August Ventzki, założyciel i właściciel fabryki maszyn rolniczych w Grudziądzu. W 1973 r. Fabryka Maszyn Rolniczych Unia zmieniła swoją nazwę na Agromet-Unia Fabryka Maszyn Rolniczych w Grudziądzu.

W ostatnich dnia sierpnia 1939 r. na własną prośbę zwolniony z obowiązków prezydenta miasta przez wojewodę pomorskiego Władysława Raczkiewicza (Prezydent RP na uchodźstwie (1939-1947)). Nie opuścił Polski, przeniósł się do Warszawy. Pracował w Towarzystwie Przemysłu Metalowego „Rudzki”, gdzie pracował jego brat, Gustaw. Fabryka ta w tym czasie była oczywiście pod zarządem niemieckim, wcześniej polska, a wtedy Gustaw był nawet dyrektorem zarządzającym. Włodek pracował tam pod zmienionym nazwiskiem i zapuścił długą brodę. Pomogła mu znajomość języka niemieckiego. Był tłumaczem w czasie wyjazdów służbowych.

2 sierpnia 1944 roku został zamordowany, wraz z żoną i jedną z córek, w swoim mieszkaniu przy ulicy Wiejskiej przez Ukraińców w służbie niemieckiej. Uratował się syn Jerzy oraz druga z córek (przebywali w innych dzielnicach Warszawy).

Został odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości.

W 1996 roku (w ramach Obchodów rocznicy Powrotu Grudziądza do Macierzy) odsłonięto w Ratuszu tablicę poświęconą Józefowi Włodkowi, autorstwa pana Ryszarda Kaczora. (Paweł Nastrożny).

Autor pomników "Flisaka" oraz "Ułana i Panny" jest tegorocznym laureatem nagrody im. Ryszarda Miłczewskiego-Bruna, przyznawanej przez ludzi grudziądzkiej kultury. **Ryszard Kaczor** wielu, wielu lat jest związany z Grudziądzem i jego osoby nikomu przedstawiać nie trzeba. Dość przypomnieć, że to jego autorstwa jest "Flisak" – nowy symbol Grudziądza, a przed laty także rzeźba "Ślalom" postawiona w naszym mieście partnerskim Falun.

ŚWIĘTO POLICJI (8-9 VIII 1931) Z UDZIAŁEM J.WŁODKA

Niedawno w kraju, w tym i w miastach naszego regionu, obchodzone było święto policji. A jak uroczystości takie wyglądały przed wojną? Niedawno w kraju, w tym i w miastach naszego regionu, obchodzone było święto policji. A jak uroczystości takie wyglądały przed wojną? Właśnie 80 lat temu, 8 i 9 sierpnia 1931 roku, zorganizowane zostało w woj. pomorskim święto policji.

Miało ono charakter sportowy, ale nie ograniczono się tylko do zawodów. reklama Sportowe święto Policji Państwowej odbyło się pod patronem min. spraw wewnętrznych Bronisława Pierackiego. Na czele komitetu honorowego stanął reprezentujący ministra wojewoda pomorski Wiktor Lamot, który przyjechał z tej okazji do Grudziądza. Oprócz wojewody w skład komitetu honorowego wchodził też m.in. prezydent Grudziądza Józef Włodek i przewodniczący rady miejskiej Julian Szychowski. W sobotę z rana (8 sierpnia) z różnych stron Pomorza przybywali do Grudziądza przedstawiciele Policji Państwowej. Jak pisała ówczesna prasa pomorska, „obywatelstwo miasta Grudziądza zgotowało ukochanej granatowej armii wspaniałe przyjęcie, jakiego dotąd żadne miasto na Pomorzu swej Policji nie urządziło”. Policjantów – sportowców powitał gospodarz miasta Józef Włodek. W różnych konkurencjach wzięło udział 200 zawodników. Mimo deszczu zawody lekkoatletyczne, które rozpoczęły się na stadionie miejskim o godz. 14, trwały do samego wieczora. Drugiego dnia, w niedzielę, dokończono zawody sportowe z dnia poprzedniego w dyscyplinach: pływanie w Rudniku i strzelanie na strzelnicy sportowej w Tarpnie. Po zakończonych zawodach wszyscy umundurowani i cywilni funkcjonariusze Policji Państwowej zebraли się na dziedzińcu magistratu, gdzie po złożeniu raportu skierowali się do kościoła farnego na uroczystą mszę świętą. Nabożeństwo w intencji święta policji odprawił ks. proboszcz Bolesław Partyka, który też wygłosił stosowne do okoliczności kazanie. Na mszy św. byli m.in. prezydent Józef Włodek, dowódca 16 Dywizji Piechoty gen. Włodzimierz Rachmistruk, dowódca 18 pułku ułanów płk Albert Traeger i dowódca 64 pułku piechoty płk Albin Skroczyński. Po mszy św. odbyły się na scenie Teatru Miejskiego uroczystości święta policji połączone z dożynkami, na których przygrywała orkiestra 64 pp. Planowano, że uroczystości te odbędą się w ogrodzie Teatru Miejskiego, lecz z powodu niepogody przeniesiono je do wnętrza teatru. Wieczorem odbyła się uroczysta kolacja, podczas której przemawiał prezydent Józef Włodek dziękując wojewodzie Wiktorowi Lamotowi za przybycie i przyjęcie honorowego przewodnictwa nad uroczystością. Na koniec przemówienia prezydent Włodek wzniósł okrzyk na cześć Najjaśniejszej Rzeczypospolitej i jej Prezydenta. W imieniu Komendy Policji Województwa Pomorskiego podziękowanie złożył inspektor Fleck. Jako ostatni przemówił po żołniersku wojewoda pomorski, który wręczył osobiście nagrody zwycięzcom zawodów sportowych. Tu warto odnotować, że w biegu na 800 m zwyciężył postępowy Władysław Tatruck z Torunia. Toruńczycy – Waclaw Ostrowski i Konstanty Bałdyga – triumfowali w skoku o tyczce i w skoku w dal. W biegach na 400, 200 i 100 m zwyciężał Leon Tawdul ze Świecia. Medale zdobywali też policjanci z Gdyni i Kościerzyny, gdyż przed wojną te miasta były na terenie woj. pomorskiego. Po wręczeniu nagród odbyła się zabawa, na której bawiono się wesoło do samego rana.

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisz, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.